

Doučování žáků středních škol ohrožených školním neúspěchem

Markéta Bečáková

Bakalářská práce
2022

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Markéta Bečáková
Osobní číslo:	H19475
Studijní program:	B0111A190011 Sociální pedagogika
Forma studia:	Kombinovaná
Téma práce:	Doučování žáků středních škol ohrožených školním neúspěchem

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek zaměřených na učení, školní neúspěch a metody doučování.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tisková/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- DRAHANSKÁ, Petra, 2020. *Učení prožitkem: jak postavit vaše rozvojové, výchovné a vzdělávací programy na prožitku*. Račice: Petra Drahánská. Gymnasion. ISBN 978-80-270-8093-9.
- MANĚNOVÁ, Martina a Martin SKUTIL, 2012. *Metodologie pedagogického výzkumu. Hradec Králové: Gaudiamus*. ISBN 978-80-7435-209-6.
- PETTY, Geoffrey, 2013. *Moderní vyučování*. 6., rozš. a přeprac. vyd. Přeložil Jiří FOLTYN. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0367-4.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2013. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.
- PRŮCHA, Jan, 2017. *Moderní pedagogika*. Šestá, aktualizovaná a doplněná vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1228-7.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jana Martincová, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **26. ledna 2022**
Termín odevzdání bakalářské práce: **29. dubna 2022**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

L.S.

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 26. ledna 2022

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití škočního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně
.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47k Zveřejnění škočních prací

2) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpisy vysoké školy.

konáním obhajoby zveřejněny k naházení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, o písy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije -li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Oupírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybnějšího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tématem práce je doučování žáků ohrožených školním neúspěchem. Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou část a část praktickou. V teoretické části se zaměřuji na učení a styly učení, na které navazuje motivace žáků k učení a učení na středních školách. Dále je pojednáno o středních školách a teoretickou část uzavírají kapitoly školní neúspěch a doučování žáků. Praktická část je zaměřená na doučování žáků, vztahu žáků středních škol k doučování, důvody doučování a také na formy a způsoby doučování. Cílem praktické části je zjistit, jak žáci středních škol hodnotí doučování.

Klíčová slova: učení, doučování, školní neúspěch.

ABSTRACT

The topic of the thesis is tutoring students that may be at risk of school failure. The work is divided into two parts, a theoretical part and a practical part. In the theoretical part I focus on learning and its styles, which are followed by the student's motivation to learn and high school learning. Furthermore, high schools are discussed and the theoretical part ends with the chapters about school failure and student tutoring. The practical part is focused on students tutoring, what the high school students think about tutoring, the reasons for tutoring and also on its forms and methods. The aim of the practical part is to find out how high school students evaluate tutoring.

Key words: learning, tutoring, school failure.

Ráda bych tímto poděkovala Mgr. Janě Martinové Ph.D. za cenné rady a odborné vedení při psaní bakalářské práce, poděkování patří i mé kolegyni Pavle za podporu a v neposlední řadě děkuji své rodině za trpělivost při mém studiu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 UČENÍ.....	11
1.1 STYLY UČENÍ.....	12
1.2 MOTIVACE K UČENÍ.....	13
1.3 UČENÍ NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH	14
2 STŘEDNÍ ŠKOLY	17
3 ŠKOLNÍ NEÚSPĚCH.....	21
3.1 DOUČOVÁNÍ ŽÁKŮ.....	23
3.1.1 Formy doučování	24
II PRAKTICKÁ ČÁST	27
4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM.....	28
4.1 CÍL VÝZKUMU	28
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	29
4.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	29
4.4 METODA ZKOUMÁNÍ.....	30
4.5 ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT.....	31
4.6 ANALÝZA VÝZKUMNÝCH OTÁZEK, DISKUZE.....	41
ZÁVĚR	43
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	45
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	48
SEZNAM OBRÁZKŮ	49
SEZNAM TABULEK.....	50
SEZNAM PŘÍLOH.....	51

ÚVOD

Jako téma bakalářské práce jsem si zvolila Doučování žáků středních škol ohrožených školním neúspěchem. Proč právě doučování? Každý z nás v životě potřebuje nebo potřeboval pomoc s vysvětlením, objasněním a ujasněním si nějakého problému, ať už se jednalo o školné léta nebo pracovní či osobní život. Tak je to právě i s doučováním, které přináší žákům určitou pomoc, a stává se přínosem nejen pro samotné žáky. Z praxe víme, že žáci doučováním získávají větší motivaci k učení, dosahují lepších školních výsledků a hlavně větší sebedůvěru.

Teoretická část vychází z odborných i online zdrojů. První kapitola pojednává o učení, které probíhá ve školním prostředí. Neopomenutelnou část v učení hrají i styly učení žáků, které jsou spojeny s motivací žáků k učení. První kapitolu uzavírá učení na středních školách, kde se setkáváme s různými formami učení, které souvisí jak se stylem, tak s motivací žáků. Druhá kapitola je zaměřená na střední školy, které mají své specifika. Na středních školách probíhá jak teoretická výuka tak praktická výuka, dále je v kapitole zmíněn rámcový a školní vzdělávací program. Poslední kapitoly teoretické části pojednávají o školním neúspěchu a doučování žáků a teoretickou část uzavírají formy doučování.

Praktická část bakalářské práce je soustředěna na studenty středních škol a jejich postoje k doučování. Výzkum proběhl na čtyřech středních školách ve Zlínském kraji. Na dotazníkové šetření odpovědělo 236 studentů vybraných středních škol.

Cílem mé bakalářské práce je poukázat na potřebnost doučování pro žáky ohrožené školním neúspěchem a výzkumem zjistit, co žáky středních škol přivádí k doučování a zdali doučování splňuje jejich očekávání.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 UČENÍ

Učení je proces, který nás provází celý život. Kapitola popisuje pojem učení, z hlediska definic.

Pedagogický slovník uvádí, že učení je celoživotní proces, který utváří každého jedince v průběhu jeho života. Obecně lze říct, že lidé se učí více způsoby, v různých podmínkách a prostředí a to buď sami, nebo za pomoci druhých lidí. Lze říct, že učení je psychický proces, kterým člověk získává znalosti (Průcha, Walterová, Mareš, 2013). Průcha (2020) ve své knize Psychologie učení přibližuje různé definice učení od více autorů. Například Nekonečný vidí v učení adaptivní funkci, nýbrž Nývltová označuje učení jako nové poznání dovedností, zkušeností. Zcela jinak spatřuje učení Kulič, který učení vidí jako změnu ve vztahu k lidem, společnosti. Pojem učení najdeme také ve Velkém psychologickém slovníku, který vysvětluje více jak sto termínů učení, například učení abstraktní, bezděčné, latentní, učení zkušeností, učení z paměti a další i zcela nové termíny učení jako konstruktivní učení, týmové učení (Hartl, Hartlová, 2010). Můžeme říct, že výše zmíněné definice jsou pravdivé, ale žádná není souhrnná, aby uchopila podstatné rysy pojmu učení (Průcha, 2020, str. 18).

Pro moji práci mě samotnou zajímá učení, které probíhá ve školním prostředí. Učení je vedený proces ve školních podmínkách, který můžeme charakterizovat jako vědomý a systematický proces, kdy žáci dosahují dovedností, vědomostí, návyků, poznávacích schopností, postojů, hodnot, ale i formování chování a jednání (Pugnerová, 2019). Učení tedy lze chápat jak v širším pojetí, kde se žáci naučí jednotlivým zkušenostem, tak v pojetí užším, které se vztahuje k vedenému učení, které probíhá ve škole, nebo jako samostudium, a je uskutečňováno pod vedením učitele, který žáky vede a kontroluje. Užší pojetí učení se týká všech hledisek učení například: učení žáka, vztah žáka a učitele, dosažení záměru učení, množství učiva, postupů a metod, a v neposlední řadě i prostředí, ve kterém se učení odehrává. Tyto užší a širší předpoklady učení jsou závislé na oboustranném a vzájemném působení (Pugnerová, 2019). Dále můžeme učení ve školním prostředí vidět i z vnitřních a vnějších předpokladů.

Mezi vnější předpoklady můžeme zařadit: prostředí jak rodinné tak školní prostředí, pedagogické podmínky, učivo, dobu i čas učení. Do vnitřních podmínek řadíme motivaci, paměť, pozornost, předchozí znalosti a dovednosti a styl učení (www.kdf.mff.cuni.cz).

Následující kapitola je zaměřena na styly učení, které mohou být různorodé z hlediska učení.

1.1 Styly učení

Styly učení nám zdůrazňují, že každý jedinec je individuální a reaguje na učení svým specifickým způsobem. Učební styly žáků se vyvíjejí na základě charakterních vlastností každého žáka. Díky stylům učení žák podvědomě nebo vědomě zpracovává informace. (Lojová, Vlčková, 2011). Různí autoři v definicích stylů učení spatřují odlišné vlastnosti. Průcha, Walterová, Mareš (2013) vidí ve stylech učení postup, který každý jedinec aplikuje v určitém období života, a který je *„do určité míry nezávislý na obsahu učení. Vzniká na vrozeném základě a rozvíjí se spolupůsobením vnitřních i vnějších vlivů“* (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, str. 236). Autorky Lojová, Vlčková (2011) ve stylech učení spatřují *„celostnost a konzistentnost psychického fungování člověka“*, tyto vlastnosti se projevují do jedincova chování, jednání, myšlení, učení a řešení problémů. *„Styl učení je tedy multidimenzionální charakteristikou vznikající jako určitý průnik složek: kognitivních, osobnostních a afektivních“* (Lojová, Vlčková, 2011, str. 23). Další autor shledává ve stylech učení naplnění potřeby, zvláštností v učení žáků a studentů, a říká, že styl učení patří mezi individuální charakteristiky každého žáka, z toho plyne, že každý žák se učí svým specifickým způsobem, používá jiné postupy a intenzitu učení (Kolář, 2009).

Na základě definic stylů učení můžeme s určitostí říct, že styly učení žáků jsou u každého žáka velmi individuální. Individualitu ve stylech učení spatřujeme převážně ve školním prostředí, kde se můžeme setkat s různorodostí stylů učení, které jsou orientované na způsob, který žákům vyhovuje, při jejich osvojování znalostí, učení se neznámých pojmů, i rozsáhlého učiva z odlišných předmětů. Mezi běžné klasifikace učení řadíme styly auditivní, vizuální a kinestetický styl učení (Krejčová, 2011). První učební styl upřednostňují žáci, kteří potřebují učivo slyšet, nevedou si žádné rozsáhlé poznámky ve výuce, ale vyhovuje jim poslouchat výklad učitele. Při osvojování a učení si přeřikávají učivo nahlas, zejména při učení neznámých pojmů nebo při učení cizího jazyka. Opakem auditivního stylu učení je styl vizuální. U tohoto stylu učení žáci potřebují učivo vidět, vést si důkladné poznámky a na základě zápisů učiva z výuky a častého pročitání si dané informace o učební látce zapamatují. Poslední zmíněný styl učení je kinestetický styl. Při tomto stylu učení žáci potřebují pohyb, který jim pomáhá k zapamatování a osvěžování

učiva. U tohoto stylu žáci využívají chůzi po místnosti, přepisování učiva ze sešitu, nebo jim v zapamatování pomáhají různé gesta. Tento styl učení můžeme také spatřit v praktických činnostech v rámci odborné přípravy na středních školách (Krejčová, 2011).

Problematicke stylů učení je v současné době věnována velká pozornost. Odborníci jak z psychologie, tak ve vzdělávání se snaží objasnit, jak člověk reaguje na podněty v procesu učení a jak přistupuje k jejich řešení (Lojová, Vlčková, 2011). Ve stylech učení vidíme jedinečnost každého člověka, která je pro postup učení naprosto podstatná. Každý upřednostňuje určitý styl učení, oplývá jiným intelektem, nadáním a pamětí. Další autor ve své knize Psychologie učení (Průcha, 2020) objasňuje, že lidé se učí mnoha způsoby, v různém prostředí a v různých situacích buď sami, nebo za pomoci druhých lidí a vedou je k učení rozdílné motivace. Motivace žáků k učení jsou blíže popsány v následující kapitole.

1.2 Motivace k učení

Motivovat žáky k učení je bezesporu podstatné k dosažení školního úspěchu žáků, vyvolat v žákovi zájem o učivo, a tím dosahovat lepších výsledků a být úspěšný ve studiu. Každý autor vidí motivaci z různých aspektů. Dle Výkladového slovníku z pedagogiky je motivace „*soubor pohnutek podmiňující rysy osobnosti, systém dodávající činnosti, prožívání, chování, energii i směr, zaměření, systém, který člověka pobízí, podněcuje, aby něco dělal, reagoval. Ve výchově, vzdělávání, vyučování nezbytný předpoklad*“ (Kolář 2012, str. 77). Pugnerová (2019) chápe motivaci jako prostředek, který pomáhá zvyšovat efektivitu učení žáků, dále jejich motivovanost ve vyučování, a spatřuje motivaci jako významný cíl ve výchovně vzdělávacího působení školy. Učitelé předpokládají, že motivace žáků je součástí úspěšného učení, a pro většinu z nich je úkolem přimět žáky, aby se učit chtěli. Jako hlavní motivační faktor spatřujeme u žáka dobré výsledky, které jim zvedají sebevědomí (Geoffrey, 2013). Motivaci ve škole podle Pavelkové (2002) silně ovlivňuje školní úspěšnost žáků, výkon, a rozvoj žákovské osobnosti, která má určitý soubor podnětů, které můžeme rozdělit na podněty vnější a vnitřní. Vnitřní podněty vychází z požadavků žáků, kdy cílem motivace je uspokojování vlastních potřeb, kam patří žákovy sny, ambice ale i úspěch či neúspěch. Jestliže je žák vnitřně motivovaný, nemá s motivací k učení žádný problém. Pokud ale chybí žákovi vnitřní motivace k učení, je důležité, aby žák uměl využívat motivaci vnější.

Vnější motivace je zaměřena na výkon každého žáka, kde může jít například o žákův zájem o danou látku, kterou v něm vyvolal učitel, nebo když se podaří žákovi splnit všechny testy, nebo zkoušky. Tato motivace se ve všech školách děje neustále, a to v podobě hodnocení a následného známkování žáků (Chytková, Černý, 2016).

Na motivaci žáků je důležité také pohlížet i z krátkodobého a dlouhodobého hlediska. Krátkodobá motivace je silnější, ale vydrží pouze kratší dobu, najdeme ji převážně u žáků základních škol, opakem krátkodobé motivace je motivace dlouhodobá, která se projevuje u starších žáků a zde hraje roli žákova cílevědomost, píle, žáci se projevují nadšením, zájmem, vytrvalostí a žáci jsou připraveni dosáhnout co nejlepších výsledků.

Všechny zmíněné aspekty jak styly učení, tak motivace žáků k učení jsou důležité pro správný přístup k učení na středních školách, které jsou různorodé stejně jako výše zmíněné aspekty.

1.3 Učení na středních školách

Žáci na střední školu přicházejí ze základních škol, kde absolvovali devítiletou povinnou školní docházku. Přestup na střední školu není pro žáky ze základní školy jednoduchý. Žáci se setkávají na středních školách s novými vyučovacími předměty dle specifikace oboru, který si vybrali, s větším počtem hodin vyučovacího dne, i se zvýšeným množstvím učiva. Musí se také adaptovat na nové prostředí, spolužáky i učitele. Jak říká Gillernová je důležité věnovat pozornost přechodu žáků na střední školy. Přejít na střední školu přináší větší nároky na vzdělání, nové sociální požadavky i nové vztahy. Spoustu mladých lidí také odchází studovat střední školu mimo svůj domov do jiného města, nebo tráví školní týden na internátě. Žáci musí být hodně samostatnější, zvykat si na nová pravidla a autority (Gillernová, 2012). Střední školy můžeme rozdělit podle ukončení studia, a to buď maturitním vysvědčením, nebo výučním listem. Výuka na středních školách je velmi specifická, většina středních škol je zaměřená na teoretickou i praktickou výuku, kde připravuje žáky na jejich budoucí povolání. Učení na středních odborných školách je velmi náročné, převážně z hlediska učebního plánu, který obsahuje nejen teoretické, ale i praktické předměty, které jsou pro žáky stěžejní v přípravě na závěrečné zkoušky z daného oboru. Všechny střední školy se řídí rámcově vzdělávacím programem, který je zpracován dle potřeb střední školy a jejího zaměření. Tyto programy jsou dostupné na stránkách Národního ústavu pro vzdělání.

Každá škola si následně na základě RVP vypracuje vlastní Školní vzdělávací program, ve kterém probírá stanovené učivo různými formami výuky. Na většině středních škol probíhá frontální výuka, která je zaměřená na práci učitele s celou třídou, a to formou výkladu, nebo řízené diskuze. Frontální výuka nedává žákovi úplný prostor ke komunikaci, k diskuzi, neumožňuje individuální práci s žáky (Čapek, 2015). Pedagogický slovník definuje frontální výuku jako *“tradiční způsob, v němž učitel pracuje hromadně se všemi žáky ve třídě jednou společnou formou, se stejným obsahem činnosti. Frontální výuka je sice některými pedagogy kritizována, ale zřejmě si svůj význam zejména při stávajícím počtu žáků ve třídách podrží i nadále (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, str. 66).* Autorky Kasíková, Vališová (2011) uvádějí důležitost frontální výuky z hlediska situace, kdy metoda přímého výkladu je příhodná a didakticky účinná. Frontální výuka patří mezi nejběžnější formy výuky na středních školách, a to z důvodu velkého počtu žáků v učebnách jak nám říká i definice Průchy, Walterové a Mareše. Opakem frontální výuky je výuka skupinová. Dle pedagogického slovníku skupinová výuka probíhá v malé sociální skupině, která usnadňuje učení žáků a zlepšuje jejich školní výsledky (Průcha, Walterová, Mareš, 2013). Žáci mohou navrhovat, rozebírat řešení problému, rozdělit si práci v hodině, mají včas zpětnou vazbu od vyučujícího a mají možnost se povzbuzovat k lepším výsledkům (Průcha, Walterová, Mareš, 2013). Skupinová výuka probíhá v malých skupinách většinou po deseti žácích a nejčastěji je využíváno v předmětech cizího jazyka. Při skupinové výuce jsou žáci nuceni více spolupracovat a komunikovat jak mezi sebou tak s vyučujícími. Nelešovská (2005) zdůrazňuje vhodnost skupinové práce, která žáky motivuje a zjednodušuje žákům učení. Neopomenutelnou formou výuky je výuka individuální. Individuální výukou je myšlena taková výuka, kdy se jeden učitel věnuje jednomu žákovi. Individuální výuku najdeme ve většině případů i v rámci doučování žáků (Šafránková, 2020).

Dalším druhem výuky, se kterým se žáci na středních školách setkávají, bývá výuka na odborných praxích. Školní praxe jsou řízené učební činnosti v pracovním prostředí, v dílnách. Ve středním vzdělávání je praxe velmi důležitá, připravuje žáky na budoucí povolání (Vališová, Kasíková, 2011). V odborných praxích si žáci osvojují a praktikují vědomosti získané v teoretické výuce. Jak uvádí Vališová *„Pedagogicky velmi významný – i když v pedagogické teorii dosud málo rozpracovaný – je úkol vést žáky k tomu, aby si v rozvoji svého vzdělání neustále uvědomovali jednotu teorie a praxe a sami usilovali ji ve vlastní poznávací i praktické činnosti realizovat“ (Vališová, Kasíková, 2011, str. 182).*

Další autoři Průcha, Walterová, Mareš (2013) v Pedagogickém slovníku popisují učební praxe jako získávání odborných, životních zkušeností a poznatků, které probíhají mimo školní prostředí, a to v laboratořích, dílnách nebo na stážích, a je nutné tyto dovednosti, které žáci získají, sloučit a propojit do jednoho celku.

První kapitola pojednává o procesu učení, do kterého jsou zapojeni žáci všech škol, kteří jsou vyučováni prostřednictvím různých stylů učení a forem výuky. Styly učení i formy výuky jsou ovlivněny druhem motivace a také typem školy.

2 STŘEDNÍ ŠKOLY

Druhá kapitola je zaměřena na všeobecné informace o středních školách a také na druhy středních škol.

Střední školy v návaznosti na základní školy poskytují žákům vědomosti, dovednosti a kompetence a připravují je na další studium nebo na výkon povolání. Střední vzdělávání má všeobecný i odborný charakter a je zakončeno maturitní zkouškou nebo závěrečnou zkouškou. Střední vzdělávání je zakotveno v dokumentech EU, OECD, UNESCO a také v českých dokumentech vzdělávací politiky. Na středních školách, stejně jako na ostatních typech škol v České Republice probíhá formální vzdělávání. Dle Průchy formální vzdělávání probíhá organizovaně a systematicky ve vzdělávacích institucích, kam řadíme školy veřejné i soukromé. Tyto školy jsou státem uznány a legislativně jištěny (Průcha, 2019). Střední vzdělávání se uskutečňuje na gymnáziu, středních odborných školách, středních odborných učilištích a konzervatořích (www.nuv.cz). Pedagogický slovník definuje střední školy jako „*soustavu škol poskytujících středoškolské vzdělání následující po ukončení vzdělání základního*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, str. 232). Po roce 1989 se české školství velmi proměňovalo a to jak počtem zvýšení středních odborných škol, tak i počtem žáků, ale navíc vznikly další střední školy a to soukromé (Průcha, Walterová, Mareš, 2013). „*Soukromé školství představuje již více než 25 let nedílnou součást vzdělávací soustavy České republiky a oživuje, rozšiřuje, zpestřuje, inovuje a doplňuje vzdělávací nabídku škol a školských zařízení veřejných, jejichž prostřednictvím stát a územní samosprávné celky naplňují právo každého na vzdělání zaručené Listinou základních práv a svobod*“ (www.soukromeskoly.cz). Střední školy poskytují širokou nabídku vzdělávacích oborů, některé jsou zaměřené pouze na teoretickou výuku, do této kategorie spadají školy typu gymnázia, konzervatoře, nebo jde o skloubení jak teoretické výuky, tak praktické přípravy, nabízejí ji střední odborné školy a střední odborná učiliště. Statistiky ukazují, že v České Republice je okolo 1300 středních škol, 74% je škol veřejných, 21% soukromých škol a 3% škol církevních (www.statistikaamy.cz). Zřizovatelem veřejných škol je stát, kraj nebo obec, soukromé školy, které vnikly po roce 1989, nezřizuje jak tomu je u škol veřejných stát, kraj ani obec, ale jsou zřizovány fyzickou osobou, neziskovou organizací nebo obchodní korporací (www.soukromeskoly.cz). Dalším typem jsou církevní školy, které kladou důraz na náboženskou výchovu a při založení těchto typů škol musí být státem uznaná církev. Střední školy spadají do Mezinárodní klasifikace vzdělávání „*ISCED 3 vyšší sekundární/*

*střední školy – upper secondary education“ (Kolář, 2012, s. 75). Oblasti, obsahy a prostředky vzdělávání na středních školách byly stanoveny novým školským zákonem 561/2004 Sb. O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a upraveny v Národním programu vzdělávání tzv. Bílé knize z roku 2001. Bílá kniha je dokument, který byl vypracován Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a přichází s novou úpravou vzdělávání a to rámcově vzdělávacím programem, který vymezuje povinný obsah vzdělávání pro každý obor středních škol. Tyto rámcově vzdělávací programy jsou závazné pro tvorbu školského vzdělávacího programu (Kasíková, Vališová, 2011). Školský vzdělávací program je rozpracován učiteli konkrétní školy podle RVP, dále musí být schválen ředitelem školy a veřejně přístupný. Rámcově vzdělávací programy stanovují cíle, formu, délku i povinný obsah vzdělávání jak všeobecného vzdělávání, tak odborného. Dále RVP stanovuje profesní profil absolventů a podmínky průběhu a ukončování vzdělávání, taktéž najdeme v RVP zásady pro tvorbu školního vzdělávacího programu (www.nuv.cz). Školní vzdělávací programy musí být v souladu s RVP a jeho obsah uspořádán do předmětů a měl by obsahovat *“cíle vzdělávání, délku, formy, obsah a časový plán vzdělávání, podmínky přijímání uchazečů, průběh a ukončování vzdělávání“* (www.nuv.cz).*

RVP		Školní vzdělávací program				
Vzdělávací oblasti a obsahové okruhy	časová dotace	Vyučovací předměty povinné	časová dotace			celkem
			1.	2.	3.	
Jazykové vzdělávání - český jazyk - cizí jazyk	3	Český jazyk	1	1	1	3
	6	Cizí jazyk	2	2	2	6
Společenskovědní vzdělávání	3	Občanská nauka	1	1	1	3
Přírodovědné vzdělávání	3	Fyzika	1	-	-	1
		Chemie	1	-	-	1
		Biologie	1	-	-	1
Matematické vzdělávání	3	Matematika	1	1	1	3
Estetické vzdělávání	2	Literatura	1	1	-	2
Vzdělávání pro zdraví	3	Tělesná výchova	1	1	1	3
		Lyžařský kurz	1*			1*
Vzdělávání v informačních a komunikačních technologiích	3	Informační a komunikační technologie	1	1	1	3
Ekonomické vzdělávání	2	Ekonomika	-	1	1	2
		Technologie	3	3	3	9
		Materiály	2	2	2	6
		Zdravověda	1	1	1	3
		Odborný výcvik	15	15	15	45
Výtvarná příprava	3	Výtvarná výchova	1	1	1	3
Komunikace ve službách	2	Profesní komunikace	-	1	1	2
Disponibilní hodiny	20					
Celkem	96	Celkem	33	32	31	96
		Kurzy a praxe	1*			1*

Obrázek č. 1: Porovnání rozvržení obsahu vzdělávání RVP a ŠVP Kadeřník (www.sossluzeb.cz).

Všechny obory středních škol jsou systematicky tříděny podle kódu do kategorií vzdělání. Kódy oborů slouží k systémovému členění vyjadřující stupeň vzdělání a charakter přípravy.

Příklad: Kód oboru Mechanik opravář motorových vozidel je 23-68-H/01. Písmeno H vyjadřuje, že jde o střední vzdělání s výučním listem a první dvojčíslí, tj. 23, řadí obor do skupiny oborů vzdělání 23 Strojírenství a strojírenská výroba“ (www.infoabsolvent.cz).

Dělení středních škol:

Gymnázium

Kategorie vzdělávání: čtyřletá gymnaziální příprava po ukončení 9. ročníku základní školy.

Výstupní certifikát: vysvědčení o maturitní zkoušce.

Charakteristika přípravy oboru: žáci si studiem osvojují vědomosti, dovednosti a postoje, které dokážou využít ve svém osobním i profesním životě. Dále je systematickou a vyváženou strukturou vědění motivuje k rozvoji svých vědomostí. Žáci si osvojují kompetence nejen k učení, ale i ke komunikaci, k řešení problémů, sociální i občanské kompetence. Dále se intenzivně rozvíjejí a prohlubují předměty český jazyk, cizí jazyk a matematika.

Uplatnění absolventů oboru: žáci studiem získávají široký vzdělanostní a všeobecný základ a mají předpoklady pro vysokoškolské studium, uplatnění na trhu práce i v zahraničí.

Střední odborné školy

Kategorie vzdělávání: čtyřletá příprava po ukončení 9. ročníku základní školy.

Výstupní certifikát: vysvědčení o maturitní zkoušce.

Charakteristika přípravy oboru: střední odborné vzdělávání má všeobecný i odborný charakter, žáci si osvojují vědomosti, dovednosti a postoje, které využijí a aplikují ve svém pracovním i osobním životě. Nejčastějšími obory jsou: technické, ekonomické, zdravotnické, hotelové, potravinářské, sociální, služeb, lesnické a jiné obory.

Uplatnění absolventů: vzdělání absolventům umožňuje kvalifikovaně se uplatnit na trhu práce, nebo pokračovat ve vysokoškolském studiu.

Střední odborná učiliště

Kategorie vzdělávání: tříletá příprava po ukončení 9. ročníku základní školy.

Výstupní certifikát: výuční list.

Charakteristika přípravy oboru: střední odborná učiliště jsou zaměřena jak na teoretickou tak praktickou výuku a připravují žáky na budoucí povolání v oborech jako kadeřník, truhlář, zedník, řezník - uzenář, prodavač, kuchař, cukrář, instalatér, zedník a jiné. Žáci si studiem osvojují kompetence k učení, komunikativní i dovedností a aplikují teoretické poznatky v praktické výuce.

Uplatnění absolventů: studium absolventům umožňuje se uplatnit na trhu práce v oboru, který absolvovali, nebo pokračovat v nástavbovém studiu.

Konzervatoře

Kategorie vzdělávání: vyšší odborné vzdělávání na konzervatoři.

Výstupní certifikát: absolutorium, maturitní zkouška.

Charakteristika oboru: příprava na konzervatoři má teoretický i praktický charakter s převahou praktické výuky. Vědomosti a dovednosti využívají v rámci jednotlivých zaměření daného oboru. Podmínkou pro přijetí na konzervatoře je vykonání talentové zkoušky.

Uplatnění absolventů: absolventi jsou schopni široce se uplatnit v umělecké sféře. (www.infoabsolvent.cz).

Podle Průchy je úloha středních odborných učilišť a středních odborných škol nejdůležitější a to jak z hlediska naplnění tak především přínosů pro národní hospodářství a vzdělanost populace. Bez absolventů středních odborných škol by nefungovala odvětví národního hospodářství, jak to je i v jiných vyspělých státech Evropy. Proto se v dnešní době ozývají ekonomové i podnikatelé, kteří apelují na zlepšení neuspokojivého stavu učňovského školství. Neuspokojivý stav vzdělávací a profesní dráhy je způsoben podceňováním potřebnosti odborných profesí (Průcha, 2017). Tento stav následně ukazují statistiky, kdy v loňském roce z celkového počtu 424 tisíc žáků navštěvovalo 31% gymnázia, 44% žáků střední odborné vzdělání zakončené maturitní zkouškou a 21% žáků střední vzdělání s výučním listem (www.statistikaamy.cz).

Cílem středních škol je připravit žáky na všeobecné a odborné vzdělání a využít nabytých vědomostí a dovedností, které získali v daném oboru a uplatní ho v profesním životě či při dalším studiu.

3 ŠKOLNÍ NEÚSPĚCH

O školním neúspěchu lze říct, že žák nezvládá nároky školy, které jsou na žáka kladeny a tyto nároky se ukazují, jako nevyhovující výsledky učení, které se projevují nedostatečným prospěchem. Tento neúspěch přivádí žáka k negativnímu postoji k učení, ke škole a k vzdělávání celkově. O školním neúspěchu napsali různí autoři, a každý spatřuje školní neúspěch z jiných hledisek. Průcha, Walterová a Mareš (2013) ve školním neúspěchu vidí podprůměrné až nevyhovující výsledky žáků při hodnocení jejich vzdělávání, a neúspěch vysvětlují i z hlediska pedagogicko – psychologického, kdy v neúspěchu žáka spatřují jeho selhání ve školním prostředí, a žák si tak vytváří negativní postoj jak ke škole, tak k učení i k učitelům. Toto chování ovlivňuje jeho vzdělání i budoucí život. Sedláčková (2009) poukazuje na školní neúspěch jako nepřizpůsobení školní struktury žákovi, neboli školní struktura žákovi nevyhovuje. Jako další příčiny školního neúspěchu zmiňuje rodinu, vztahy v rodině, dále poukazuje na obtíže ve škole, které jsou vyvolané strachem, odporem a úzkostí a tyto vlastnosti mohou u žáků způsobit pochybnosti a pocity méněcennosti. Chápat můžeme definici školního neúspěchu jako selhávání žáka v podmínkách školního edukačního prostředí nejen špatným prospěchem, ale také vytvářením negativních psychických postojů a emočních stavů ve vztahu k vlastnímu učení, ke vzdělávání, učitelům a dalším pedagogickým pracovníkům (www.map2030.cz). Školní neúspěch lze tedy vidět jako špatný prospěch žáka, ale i utváření negativních postojů k vlastnímu učení, vzdělávání, učitelům a škole všeobecně.

Mezi faktory školní neúspěšnosti, které vedou žáky k utváření si negativních postojů k učení, můžeme spatřovat: přestupy z jiné školy, nerespektování a neustálé porušování pravidel, nesystematická příprava, malá motivace, nedostatečná vůle, malá nebo žádná odpovědnost, obtížná životní situace, zdravotní problémy, spolupráce se zákonnými zástupci, směnování ve škole, dojíždění do školy, internátní pobyt, malá aktivizace v hodinách (www.stursovka.cz). Štech a Zapletalová (2013) dělí faktory, které souvisí se školním neúspěchem na:

1. Biologické faktory, kam se řadí jako příčiny školního neúspěchu poruchy chování, učení a pozornosti, ale mohou se do biologických faktorů také řadit specifické poruchy učení.

2. Vývojové faktory, zde patří změny, které jsou podmíněny dospíváním, což má za následek emoční labilitu, mimoškolní aktivity a nezájem o učení.
3. Fyzický, psychický stav. Školní neúspěch může být ovlivněn nemocí, stresem, únavou a nesoustředěností.
4. Faktor motivace, která zahrnuje potřebu učit se, poznávat a uplatňovat své schopnosti.

Na školní neúspěšnost má i vliv školní prostředí, kde hraje roli větší počet žáků ve třídě, osobnost učitele, nebo časté střídání učitelů (Procházka, 2014). Dalšími důvody, které mají vliv na školní neúspěch, je vysoký nárůst absence a tím spojená neklasifikace žáka, a neplnění si školních povinností, a takové důvody vedou k nedokončení středoškolského vzdělávání, které má za následek: riziko nezaměstnanosti, závislost na sociálních dávkách i rozvoj sociálně patologických jevů (www.stursovka.cz).

Školní neúspěch můžeme rozdělit na neúspěch: absolutní nebo relativní.

Absolutní neúspěch je definován jako školní neúspěšnost žáka. Tato neúspěšnost je trvalá nebo se dokonce zhoršuje a je celková, což znamená, že se projevuje ve všech předmětech vyžadujících zapojení především kognitivních funkcí při učení. Žák neprospívá proto, že nemá dostatečné kognitivní předpoklady pro dosažení přijatelného výsledku. Relativní neúspěch je vysvětlen, jako žákův špatný prospěch, který může být jenom dílčí (projevit se jen v některých předmětech) a mívá dočasnou povahu. Důvodem nejsou nedostatečné kognitivní předpoklady žáka, ale jiné, přechodně působící a zpravidla v zásadě ovlivnitelné faktory, kterými mohou být například změněný zdravotní stav žáka, nedostatečná motivace, žák vykazuje školní prospěch „pod své možnosti“ (www.kdf.mff.cuni.cz). Školní neúspěch dále může být dělen na krátkodobý nebo dlouhodobý školní neúspěch. Krátkodobé zhoršení školního neúspěchu je většinou odrazem náhlé nemoci, situace v rodině, nebo ve třídě. Krátkodobé problémy lze vyřešit, například doučováním. Jestliže krátkodobé zhoršení školního neúspěchu nebude řešeno, přeroste do dlouhodobého školního neúspěchu, jehož aspekty jsou popsány výše.

Pro zmírnění či případné odstranění školního neúspěchu je vhodné zařadit do procesu učení doučování, které by mělo pomoci žákům se školním neúspěchem.

3.1 Doučování žáků

Doučování je považováno v dnešní době za fenomén, který není v českých odborných publikacích mnoho rozpracovaný. V odborné literatuře nebo v závěrečných pracích a výzkumech, které proběhly na toto téma, se setkáváme převážně se soukromým doučováním, které je nazýváno „stínové doučování“. Soukromému doučování se v České Republice věnuje Vít Šťastný (Mgr. Bc. Vít Šťastný, Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání), který navazuje na zahraniční publikace a výzkumy profesora Marka Braye (profesor na Hongkongské univerzitě), který se stínovým doučováním v zahraničí zabývá. Vít Šťastný a Eliška Walterová (2019) ve výzkumu, který je zaměřený na doučování žáků, upozorňují na faktory, které vedou žáky k doučování. Mezi důležité faktory, které se pojí přímo na žakovu osobnost, řadí školní neúspěšnost žáka, absenci ve škole, žakovu motivaci k učení a celkový vztah žáka ke škole. Neopomenutelným faktorem je i rodinné prostředí, ve kterém žák žije a které ho formuje a ovlivňuje – a to jak podpora ze strany rodičů, postavení rodičů ve společnosti, prostředí, ve kterém rodina žije či vztahy v rodině. Zaměřují se také na vztah učitele a žáka a na žakovu osobnost. Další důležité faktory vidí ve kvalitě výuky a upozorňují na důležitost individualizace výuky a zároveň pomoci žákovi s obtížemi při učení. Posledním zmiňovaným faktorem je společenský vliv, který hraje roli například při možnosti pracovního uplatnění na trhu práce, protože dosavadní výzkumy a výsledky těchto výzkumů poukazují na socioekonomickou podmíněnost doučování, a to především doučování soukromého.

Definici doučování najdeme v pedagogickém slovníku, a to jako *“formu pomoci žákům, kteří mají z různých důvodů učební problémy, nestačí tempu školního vyučování nebo dosahují slabších studijních výsledků“* (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, str. 49). Definice nám ukazuje, že doučování je převážně pomoc žákům, kteří mají problémy s učivem, nezvládají tempo vyučovací hodiny, nerozumí výkladu učitele a probírané látce, a tím dochází ke zhoršení prospěchu, který ve většině případů končí neklasifikací a opakováním nebo vyloučením ze studia. Doučování žáků středních škol je v dnešní době hodně spojováno nejen se špatným prospěchem či zvýšenou absencí, ale převážně s přípravou na maturitní či závěrečnou zkoušku. Mezi dalšími důvody, proč žáci vyhledávají doučování, může být zařazena ztráta motivace k učení, zlepšení známek určitých předmětů, špatný styl učení, přání rodičů, nedostatečná školní výuka nebo příprava na učňovskou

závěrečnou zkoušku. Na problematiku doučování mělo vliv i uzavření škol v době celosvětové pandemie covid 19, které ještě více prohloubilo a posílilo tento fenomén vzdělávání. Vít Šťastný, který je zmiňován v úvodu této kapitoly, zkoumá dlouhodobě v České Republice problematiku doučování a upozorňuje na důležitost doučování žáků středních škol.

Hlavní roli v doučování žáků středních škol hrají žáci a doučovatelé. Doučovatel by měl vědět, znát, předat a vysvětlit doučujícímu žákovi problémové učivo. Žák by měl díky doučování pochopit to učivo, se kterým má problémy, nebo které potřebuje dovysvětlit a procvičit, nebo se potřebuje více v daném předmětu zdokonalit, a proto doučovatele vyhledal. Mezi doučovatele můžeme zařadit učitele, spolužáka, kamaráda, rodiče, ale i rodinného příslušníka, lektora, ale najdeme i různé organizace a instituce (Člověk v tísní, Meta), které se doučováním zabývají a nabízejí, a to buď bezplatně, nebo za úplatu. Dalším důležitým bodem před samotným doučováním je domluvit se s doučovatelem, jak dlouho bude doučování probíhat, co všechno je potřeba probrat, doučit a zdokonalit a jakou formu doučování si zvolit.

Následující kapitola popisuje různé formy doučování žáků.

3.1.1 Formy doučování

Forma doučování žáků má mnoho podob. Doučování může mít podobu individuální výuky, která probíhá ve škole, kterou žák navštěvuje, a kde se žákovi individuálně věnuje učitel, nebo v rodinném prostředí, kdy dochází k individuálnímu doučování rodinným příslušníkem, nebo spolužákem, kamarádem. Individuální výuku můžeme charakterizovat jako *“výuka jednoho žáka jedním učitelem“* (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, str. 83). Kasíková (2011) individuální výuku popisuje jako výuku, která je založena na plnění individuálních cílů, kde výhodou je, že žák pracuje vlastním tempem, cíl vychází z žákovy možnosti, což je pro něj velmi motivující a podporuje žákovu autoregulaci učení. Mezi další formu doučování, která probíhá ve školním prostředí, můžeme zařadit i skupinovou výuku. Zormanová (2012) vidí skupinovou výuku jako seskupení žáků do menších celků s počtem dvou až tří žáků. Výhoda skupinové výuky je spatřována ve vzájemné pomoci, získávání zkušeností a zároveň při výuce dochází k výměně názorů a postojů mezi žáky. Učitel je zde rádcem a pomocníkem. Jako další výhody skupinové výuky je uváděno prohlubování, osvojování i upevňování učiva. Jiný autor popisuje

skupinovou výuku „činností, jež je zábavná sama o sobě, a zároveň v sobě skrývá obrovský učební potenciál. Skupinová práce vede žáky k tomu, aby přijímali za učení odpovědnost“ (Petty, 2013, str. 175).

Mezi formy doučování, které patří do školního prostředí, je řazen i dokument „šablony“, který je projektem MŠMT od roku 2017 a organizuje a podporuje doučování na středních školách. Cílem této aktivity je pomoc ohroženým žákům s jejich školním neúspěchem. Doučování může být i využito pro žáky se sociálně znevýhodněného prostředí, kdy jim může doučování pomoci upevnit si samostatnou práci a podpořit zvládnout standarty RVP v hlavních předmětech jako je český jazyk, cizí jazyk a matematika. Výběr žáků (minimálně 3) je zcela v kompetenci ředitele školy, který žáky vybírá spolu s pedagogy.

Při výběru rozhoduje:

1. Nízká motivace.
2. Dlouhodobá prospěchová neúspěšnost.
3. Nedůslednost ve školní přípravě.
4. Znevýhodněné sociokulturní prostředí ([www. MŠMT.cz](http://www.MŠMT.cz)).

V dnešní internetové době je mezi formy doučování zařazeno také doučování online. Online doučování může využít každý žák, který má internetové připojení. Definice této formy doučování najdeme pouze v pedagogickém slovníku pod pojmem e-learning, a ten je popsán „jako elektronické učení/vzdělávání označující různé druhy učení podporovaného počítačem s využitím moderních technologických prostředků“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, str. 57). Online doučování probíhá formou video rozhovorů z aplikací například skype, messenger či jiných. Doučování online je hodně využíváno, žáci pracují z domova, svým tempem, s doučujícím mohou komunikovat. Nevýhodou může být slabé internetové připojení či chybějící osobní kontakt. Online doučování může být stejně jako ostatní druhy doučování placené či neplacené.

Další formou doučování, která je v dnešní době hodně diskutovaná, je soukromé doučování. V úvodu této kapitoly byl zmíněn Vít Šťastný, který se fenoménem soukromého doučování v České Republice zabývá. Šťastný provedl výzkum mezi žáky středních škol, ze kterého vyplývá, že 465 žáků z celkového počtu 1265 respondentů využilo soukromé doučování a to převážně z předmětu anglického jazyka a matematiky (ŠŤASTNÝ, Vít. Soukromé hodiny doučování na středních školách: diagnóza a směry dalšího výzkumu. Pedagogická orientace, 2017, 27.1.). Na soukromé doučování reaguje i

Průcha (2017), který apeluje na neprozkoumanost tohoto fenoménu a tvrdí, že rodiče platí soukromé hodiny žákům buď z důvodu zlepšení prospěchu, nebo přípravou na zkoušky, ale hlavní důvod soukromého doučování vidí v přípravě na závěrečnou nebo maturitní zkoušku.

Soukromé doučování je doučování za úplatu, které je poskytováno buď jako přivýdělek studentům vysokých škol, učitelům, učitelům v důchodovém věku, dále soukromé doučování nabízejí i různé organizace a instituce.

Každý žák vzhledem ke své individualitě vyžaduje při doučování různou formu učení.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Teoretická část závěrečné práce je zaměřena na učení jako vzdělávací proces, dále učení na středních školách a střední školy všeobecně. Poslední kapitola je zaměřena na doučování žáků, školní neúspěch a formy doučování žáků. Doučování žáků je velmi diskutovaným fenoménem ve školství, a dotýká se nás všech, rodičů, učitelů a žáků. Na teoretickou část mé závěrečné práce navazuje část praktická. V praktické části se zaměřuji na názory žáků na doučování, jejich zkušenosti s doučováním, jaké doučování preferují a jestli doučování splňuje jejich očekávání. Výzkumy, které proběhly, se zabývaly doučováním žáků základních škol, dále to jsou výzkumy, které se orientovaly na soukromé doučování žáků, nebo žáků ze znevýhodněných rodin a jejich přístup k doučování. Například Höschlová (2012) ve svém výzkumu, který proběhl pomocí dotazníkového šetření mezi rodiči žáků 1. stupně základní školy, zjistila, že doučování je poměrně rozšířené už od nástupu povinné školní docházky. Výsledky jejího výzkumu ukazují, že je doučována téměř třetina dětí, jejichž rodiče vyplnili dotazník. Rodiče mezi hlavní důvody doučování jejich žáků uvedli zlepšení prospěchu. Další výzkum, který byl zaměřený na role školy a doučování žáků Šmejkalová (2019) ukazuje, že nejrozšířenější forma doučování žáků základních škol je doučování rodinnými příslušníky. Výzkumu se zúčastnilo 247 žáků ZŠ, z nichž 225 žáků se doučuje, z toho 183 žáků se doučuje rodinnými příslušníky.

Na základě výše zmíněných výzkumů jsem si pro svou praktickou část zvolila výzkumné otázky, které úzce souvisí s cílem výzkumu.

4.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem mého výzkumu je zjistit vztah žáků středních škol k doučování. K dosažení cíle výzkumu je třeba zjistit, co žáky k doučování přivádí, zda je to nedostačující výuka, nedostatečná připravenost na maturitní či závěrečnou zkoušku, tlak ze strany rodičů pro zlepšení svého prospěchu, nebo důvodem je zvýšená absence ve škole případně jiné důvody. Také mě zajímá, jak žáci středních škol vnímají problematiku doučování, jestli využívají nabídku doučování, kterou jim poskytuje škola, ve které studují, nebo využívají jinou formu doučování.

4.2 Výzkumné otázky

K dosažení cíle mého výzkumu jsem si zvolila hlavní výzkumnou otázku a to:

Jak žáci středních škol hodnotí doučování.

Abych našla odpovědi k hlavní výzkumné otázce, stanovila jsem si několik dílčích výzkumných otázek:

- Jaké jsou důvody vedoucí žáky k doučování?
- Jaké formy doučování studenti navštěvují?
- Jaký způsob doučování žáci upřednostňují?

4.3 Výzkumný soubor

Ve výzkumu jsem se zaměřila na žáky středních škol a středních odborných škol. Věková hranice žáků se pohybuje od 15 do 20 let. Před samotným výzkumem jsem si položila mnoho otázek, abych měla dostatek informací k cíli výzkumu a ty zařadila do svého dotazníku. Výzkum mé praktické části je realizován od prosince 2021 do února 2022 na středních školách a středních odborných školách ve Zlínském kraji. Všechny zkoumané školy se nacházejí v okrese Uherském Hradišti, dvě ze škol jsou školy státní, jedna škola je soukromá a jedna střední škola má zřizovatele Českou kongregaci sester dominikánek. Cílovou skupinou jsou žáci všech ročníků ve vybraných školách. Zvolené školy jsem si vybrala záměrně, kvůli jejich různorodému zaměření.

Výzkumu se zúčastnilo celkem 236 žáků z výše zmíněných škol.

Pohlaví	Počet respondentů	Počet respondentů v %
Žena	196	83 %
Muž	40	17 %

Tabulka č. 1: Pohlaví respondentů

Žáci zapojení do výzkumu byli ve věku 15 – 20 let. 75 žáků spadá do kategorie 15 – 16 let, 136 žáků má věk v rozmezí 17 – 18 let a 25 žáků je ve věku 19 – 20 let.

Věk respondentů	Počet respondentů	Počet respondentů v %
15 – 16 let	75	32 %
17 – 18 let	136	58 %
19 – 20 let	25	10 %

Tabulka č. 2: Věk respondentů

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 60 žáků 1. ročníku, 89 žáků 2. ročníku, 79 žáků 3. ročníku a 8 žáků 4. ročníku.

Ročník studia	Počet respondentů	Počet respondentů v %
1. ročník	60	25 %
2. ročník	89	38 %
3. ročník	79	34 %
4. ročník	8	3 %

Tabulka č. 3: Ročník studia

Ze získaných dat vyplývá, že většina – 176 žáků, studuje obor zakončený maturitní zkouškou. Obor zakončený výučním listem studuje 60 žáků.

Zakončení studia	Počet respondentů	Počet respondentů v %
Maturitní zkouškou	176	75 %
Výučním listem	60	25 %

Tabulka č. 4: Zakončení studia

Při hodnocení svého studia jej ohodnotilo 7 žáků známkou 1, 44 žáků známkou 2, 110 žáků známkou 3, 53 žáků známkou 4 a 22 žáků známkou 5.

Hodnocení studia (známkou)	Počet respondentů	Počet respondentů v %
Známka 1	7	3 %
Známka 2	44	19 %
Známka 3	110	47 %
Známka 4	53	22 %
Známka 5	22	9 %

Tabulka č. 5: Hodnocení studia

4.4 Metoda zkoumání

Hlavní výzkumnou metodou je metoda kvantitativní, která je provedena formou dotazníkového šetření. Vzhledem ke covidové situaci jsem vytvořila online dotazník přes Google formulář, který jsem odeslala do vybraných škol. Při tvorbě dotazníkového šetření jsem se inspirovala dotazníky, které byly již na podobné téma výzkumu vytvořeny. V úvodu dotazníku byli žáci informováni, že jde zcela o anonymní dotazník, který slouží pouze pro můj výzkum v bakalářské práci. Do dotazníku jsem zahrнула uzavřené i otevřené položky, které jsou zaměřené na pohlaví, věk žáků, studijní obor, studovaný ročník, obtížnost studia, dále studované předměty, důvody, které je přivádí k doučování, formu doučování, spokojenost s doučováním, kvalitou doučování a jiné.

Jedná se celkem o 20 položek, které zpracuji a převedu do tabulek a grafů. Žáci však nevyužili otevřené položky, do kterých mohli zapisovat své konkrétní odpovědi.

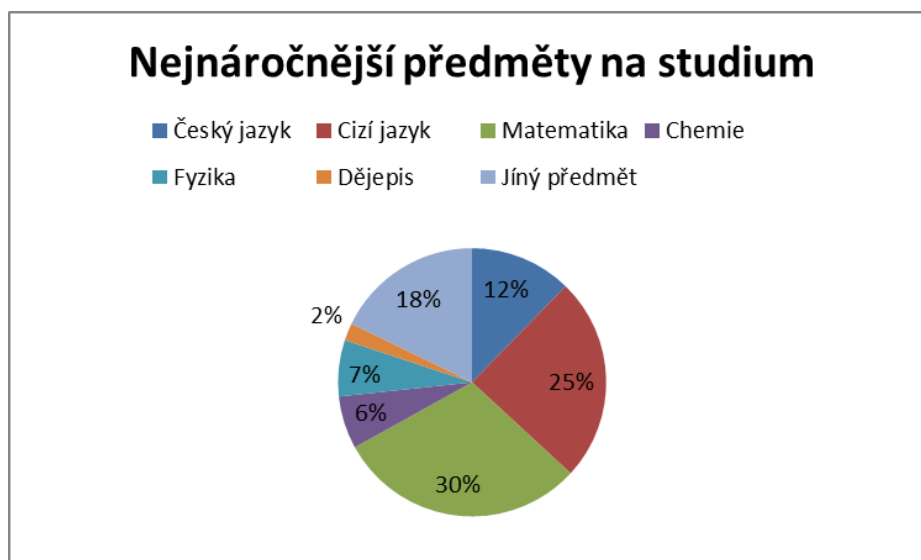
4.5 Analýza získaných dat

Analýza získaných dat z dotazníkového šetření slouží k přehlednějšímu a podrobnějšímu přehledu získaných dat. Položky z dotazníku jsou proto vždy samostatně vyhodnoceny.

Dotazníkové šetření proběhlo mezi žáky vybraných středních škol. Celkem na dotazník odpovědělo 236 respondentů. Prvních pět otázek bylo zaměřeno spíše všeobecně na studenty středních škol. Další otázky obsažené v dotazníku jsou shrnuty a vyhodnoceny v následujících grafech.

Otázka č. 6: Které předměty jsou pro vás nejnáročnější na studium?

Z dotazníku je patrné, že nejvíce žáků – 71, považuje za nejnáročnější předmět na studium matematiku, 58 žáků označilo cizí jazyk, 42 žáků vybralo možnost jiný předmět, pro 29 žáků je nejobtížnějším předmětem na studium český jazyk, 16 žáků vybralo fyziku, 15 žáků označilo chemii a 5 žáků považuje za nejobtížnější dějepis.

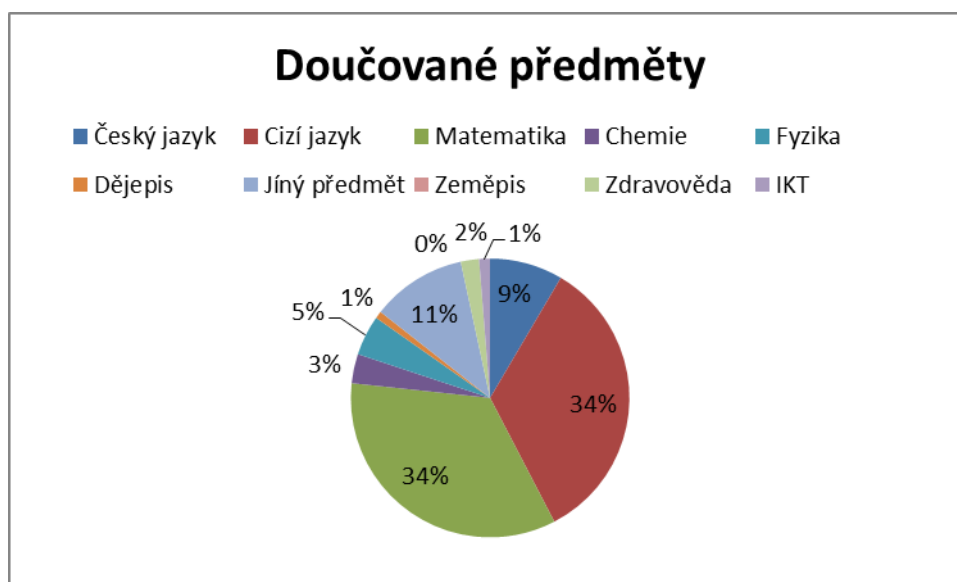
Obrázek č. 2: Nejnáročnější předměty na studium

Porovnáním s dotazníkovým šetřením celostátního výzkumu „Vztah žáků ZŠ a SŠ k výuce obecně a zvláště pak k výuce fyziky“ bylo zjištěno, že respondenti celostátního výzkumu se shodují s respondenty tohoto dotazníkového šetření v tom, že za obtížnější předměty považují matematiku, anglický jazyk a částečně i český jazyk. Respondenti celostátního

výzkumu označili za obtížný předmět i fyziku, což studenti zapojení do tohoto výzkumu nepotvrdili (www.kof.zcu.cz).

Otázka č. 7: V rámci doučování byste měli zájem o předmět

Data získaná z dotazníkového šetření ukázala, že nejvíce žáků – 81, má zájem o doučování matematiky, 80 studentů žáků by se chtělo doučovat v předmětu cizí jazyk, 26 žáků zvolilo možnost jiný předmět, český jazyk označilo 20 žáků, 11 žáků by se chtělo doučovat z předmětu fyzika, 8 žáků z chemie, 5 ze zdravotvědy, 3 z předmětu informační a komunikační technologie a 2 žáci z dějepisu. Předmět zeměpis ne zvolil žádný žák.

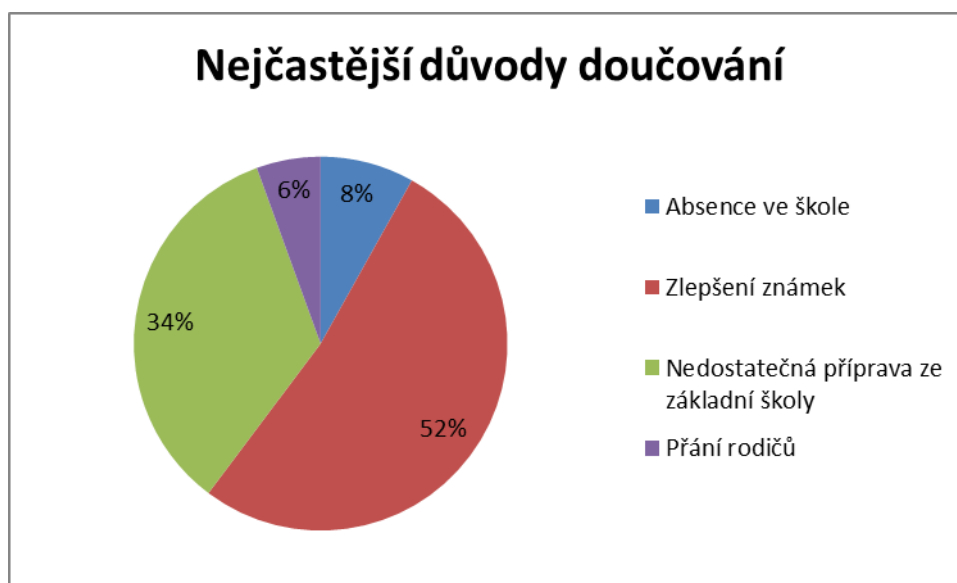

Obrázek č. 3: Doučované předměty

Instituce nazývaná Škola Populo, která v loňském roce odučila více než 102 000 individuálních lekcí, zveřejnila na svých webových stránkách informace týkající se předmětů, které byly v roce 2021 nejčastěji doučovány. Nejčastěji doučovaným předmětem je dle jejich průzkumu matematika (37 %), následuje český jazyk (28 %) a třetím nejčastějším předmětem, který je doučován je jazyk anglický (14 %). Porovnáním obou šetření bylo zjištěno, že výzkumy se shodují v tom, že nejčastěji doučovaným předmětem je matematika (www.skolapopulo.cz).

Otázka č. 8: Myslíte si, že nejčastější důvody k doučování jsou?

Dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že 122 žáků považuje za nejčastější důvod k doučování zlepšení známek, pro 80 žáků je důvodem k doučování nedostatečná příprava ze základní školy, absenci ve škole zvolilo jako důvod 19 žáků a 13 žáků označilo za důvod doučování přání rodičů.

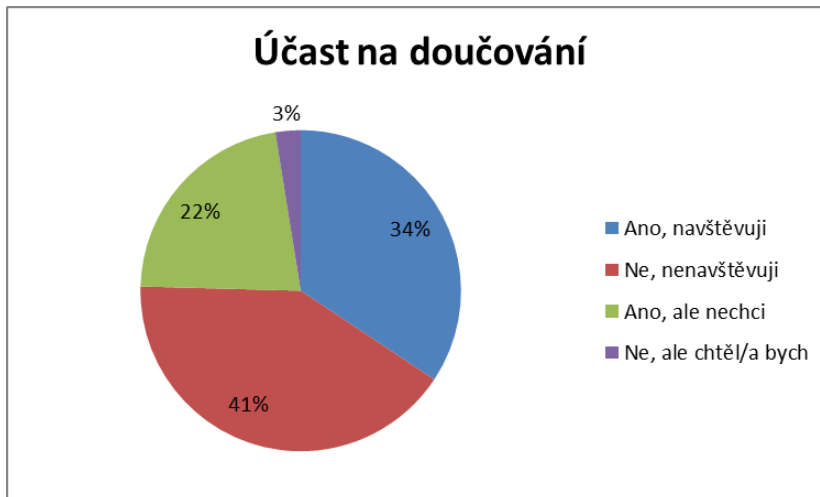

Obrázek č. 4: Nejčastější důvody doučování

Učitelství měsíčník zveřejnil článek s názvem „Nedívejme se na doučování skrz prsty“, ve kterém se zaměřil na dva nejčastější důvody doučování. Prvním důvodem je dle měsíčníku zaostávání v probírané látce. Druhým nejčastějším důvodem doučování je potřeba zlepšit se v nějakých předmětech. Srovnáme-li oba výzkumy, zjistíme, že nejčastější důvody uváděny studenty v mém dotazníkovém šetření se v některých bodech ztotožňují s výsledky výzkumu zveřejněné v Učitelství měsíčníku (www.rizeniskoly.cz).

Otázka č. 9: Navštěvujete doučování?

Získaná data poukazují na to, že 97 žáků nenavštěvuje doučování, 81 žáků doučování navštěvuje, žáci, kteří doučování nenavštěvují, ale chtěli by je 52 a naopak 6 žáků doučování navštěvuje, ale nechce.

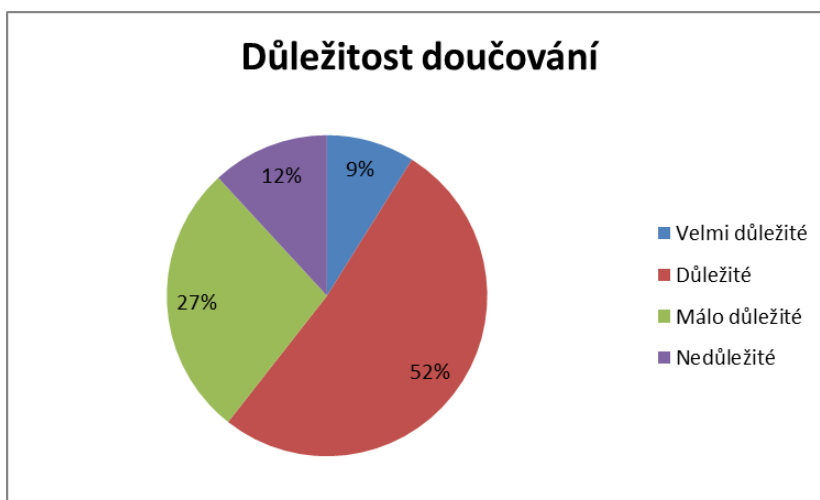

Obrázek č. 5: Účast na doučování

V porovnání s výzkumem Höschlové (2012), ve kterém navštěvuje doučování jedna třetina žáků, nám získaná data ukazují, že doučování navštěvuje necelá polovina respondentů.

Otázka č. 10: Je pro vás doučování důležité?

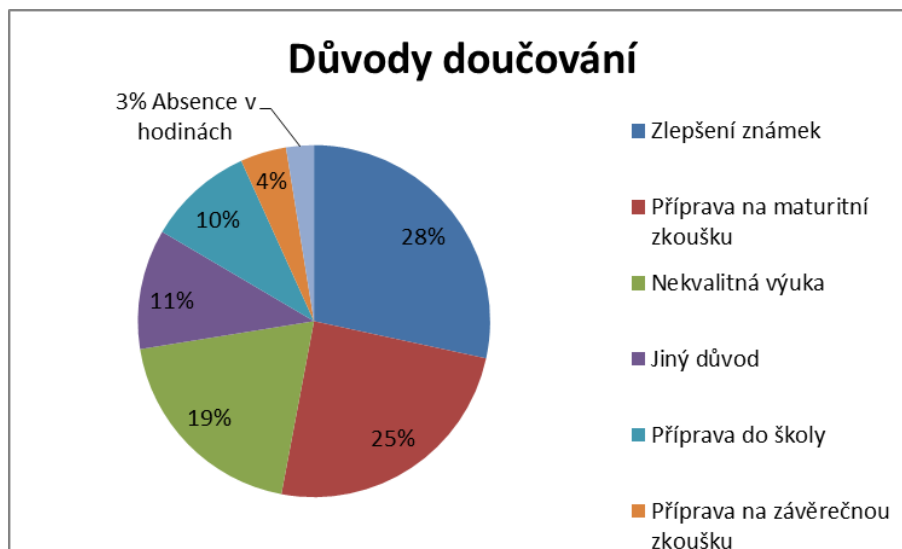
Dotazníkové šetření ukázalo, že 122 žáků považuje doučování za důležité, 65 žáků za méně důležité, pro 28 žáků je doučování nedůležité a pro 21 žáků naopak velmi důležité.

Obrázek č. 6: Důležitost doučování

Otázka č. 11: Z jakého důvodu navštěvujete doučování?

Použitá výzkumná metoda poukázala na to, že nejvíce žáků – 67, navštěvuje doučování z důvodu zlepšení známek, 58 žáků pak kvůli přípravě na maturitní zkoušku. 46 žáků uvedlo jako důvod doučování nekvalitní výuku a jiný důvod uvedlo 26 žáků. Pro 23 žáků je důvodem doučování příprava do školy a pro 10 žáků příprava na závěrečnou zkoušku. Nejméně žáků – 6, označilo za důvod doučování absenci v hodinách.

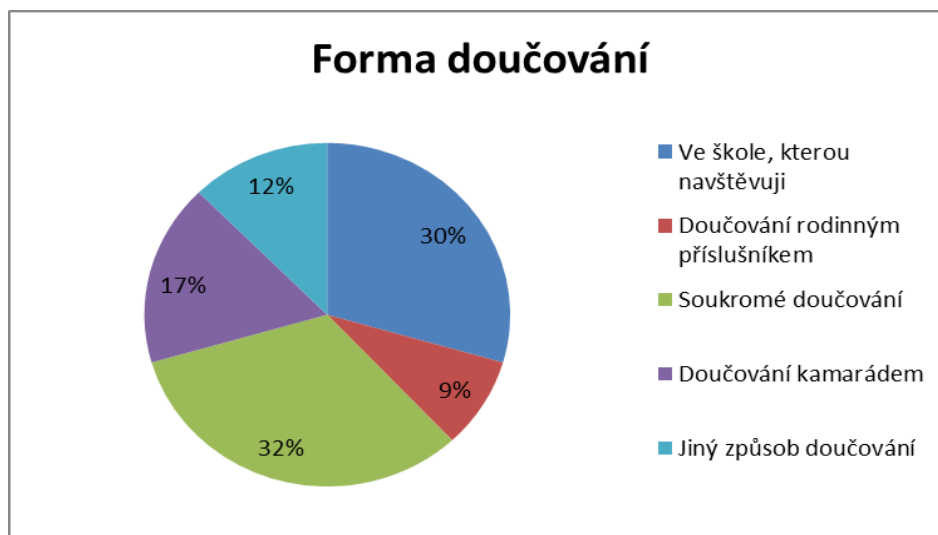

Obrázek č. 7: Důvody doučování

Výše zmíněná instituce Škola Populo zveřejnila data, ve kterých studenti žáci pokládají za nejčastější důvody k doučování klasické doučování, následovaly přijímací zkoušky na SŠ, maturita, opravná maturita, vlastní zájem, reparát a jazykový kurz (www.skolapopulo.cz). Vít Šťastný poukazuje na důležitost doučování, jehož hlavním důvodem bývá špatný prospěch, zvýšená absence či příprava na maturitní a závěrečnou zkoušku. Z definice doučování Průchy, Walterové a Mareše (2013) je patrné, že nejčastějšími důvody doučování je problém s učivem, rychlé tempo vyučovací hodiny či nesrozumitelný výklad učitele. Neopomenutelným důvodem doučování je také výše zmiňovaný školní neúspěch.

Otázka č. 12: Jaká je forma Vašeho doučování?

Dle dotazníkového šetření bylo zjištěno, že 76 žáků navštěvuje soukromé doučování. Doučování ve škole navštěvuje 69 žáků. 40 žáků je doučováno kamarády, 29 žáků jiným způsobem a 20 žáků doučují rodinní příslušníci.

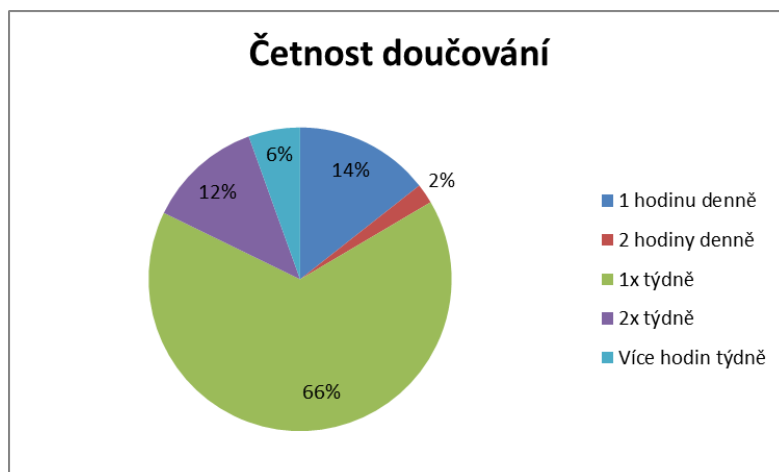
Obrázek č. 8: Forma doučování

Výzkum, který byl zveřejněn v diplomové práci Blanky Chramostové (2014), byl prováděn mezi rodiči žáků základních škol a zjistil, že nejvhodnější formou doučování je pro rodiče individuální doučování, které je následováno doučováním v menších skupinách. Výsledky výzkumů však nejsou porovnatelné, protože se jedná o zcela rozlišné respondenty (www.dspace.cuni.cz).

V porovnání s výzkumem Víta Šťastného, který provedl mezi žáky středních škol, bylo zjištěno, že obojí respondenti upřednostňují soukromé doučování. Šťastný do výzkumu zapojil 1265 respondentů, z čehož 465 žáků uvedlo, že navštěvuje soukromé doučování. 37 % žáků tedy dle jeho šetření využívá soukromé doučování. Do mého dotazníkového šetření se zapojilo 236 respondentů a 76 z nich upřednostňuje soukromé doučování. Z porovnání je patrné, že studenti zapojení do obou výzkumů preferují soukromé doučování téměř stejně.

Otázka č. 13: Jak často máte doučování?

Z dotazníku je patrné, že nejvíce žáků – 155, navštěvuje doučování 1x týdně. 34 žáků se doučuje 1 hodinu denně. 2x týdně navštěvuje doučování 29 žáků. Více hodin týdně má pak doučování 13 žáků a pouze 5 žáků se doučuje 2 hodiny denně.

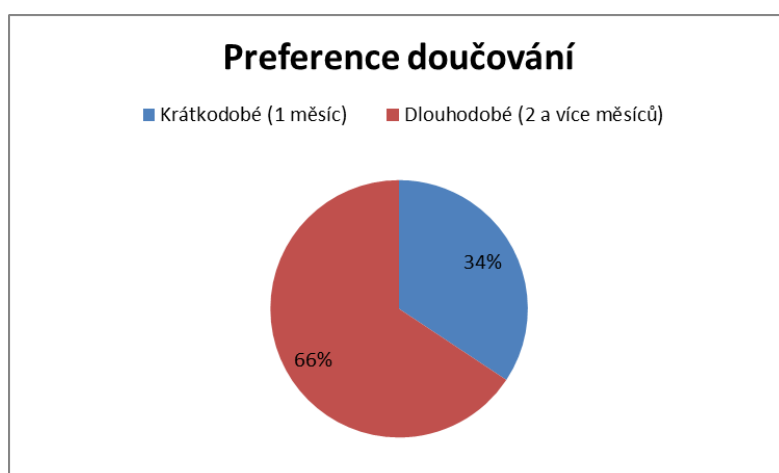

Obrázek č. 9: Četnost doučování

Četnost doučování je velmi individuální. Některé publikace uvádějí, že ideální je, pokud žák navštěvuje doučování 2x týdně, 1x týdně stačí, pokud jde například o konverzační hodiny. S tímto pohledem na četnost doučování se ztotožňují i studenti, kteří byli do zde popsaného dotazníkového šetření zapojeni (www.domelie.cz).

Otázka č. 14: Jaké doučování upřednostňujete?

Z dotazníku je patrné, že žáci mají více zájem o dlouhodobé doučování – 155 žáků, o krátkodobé doučování má zájem 81 žáků.

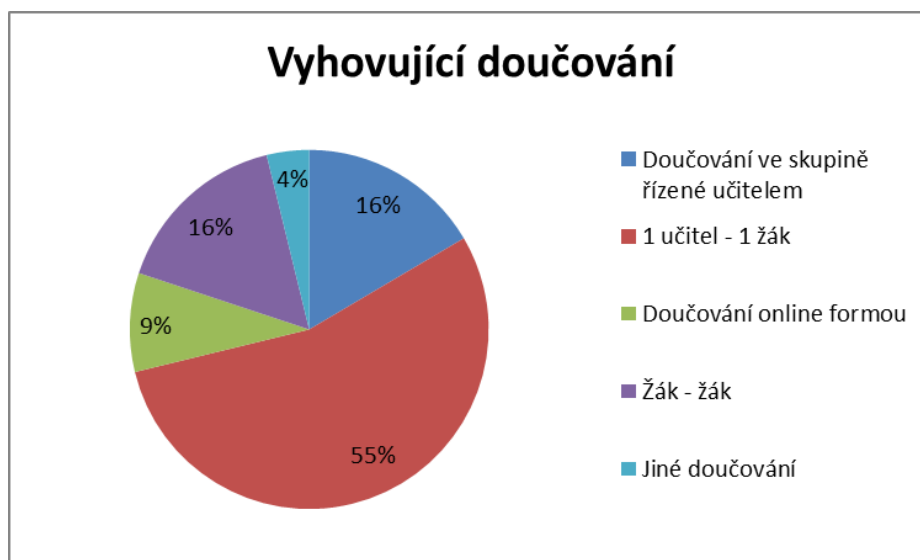

Obrázek č. 10: Preference doučování

Upřednostňování dlouhodobého doučování před krátkodobým je z výzkumu patrné i v souvislosti s důvody, které žáky k doučování vedou. Žáci totiž nejčastěji navštěvují doučování kvůli zlepšení prospěchu, přípravě na maturitní zkoušku nebo kvůli nekvalitní výuce ve škole. Všechny tyto důvody potřebují delší dobu k tomu, aby došlo k jejich naplnění.

Otázka č. 15: Jaký způsob doučování Vám vyhovuje?

Získaná data udávají, že nejvíce žáků vyhovuje doučování 1 učitel – 1 žák, a to 129 žáků. Doučování ve skupině řízené učitelem vyhovuje 39 žákům a doučování žák – žák pak 38 studentům. Pro 21 žáků je vyhovující doučování online a 9 žáků označilo možnost jiné doučování.

Obrázek č. 11: Vyhovující doučování

Šmejkalová (2019) ve svém výzkumu uvádí, že nejrozšířenější formou doučování je doučování rodinným příslušníkem, což nelze s daným dotazníkem porovnat. Z celkového počtu 247 respondentů absolvuje doučování během roku 225 žáků, z toho 183 žáků (74 %) se doučuje rodinnými příslušníky.

Otázka č. 16: Co je pro vás při doučování náročné?

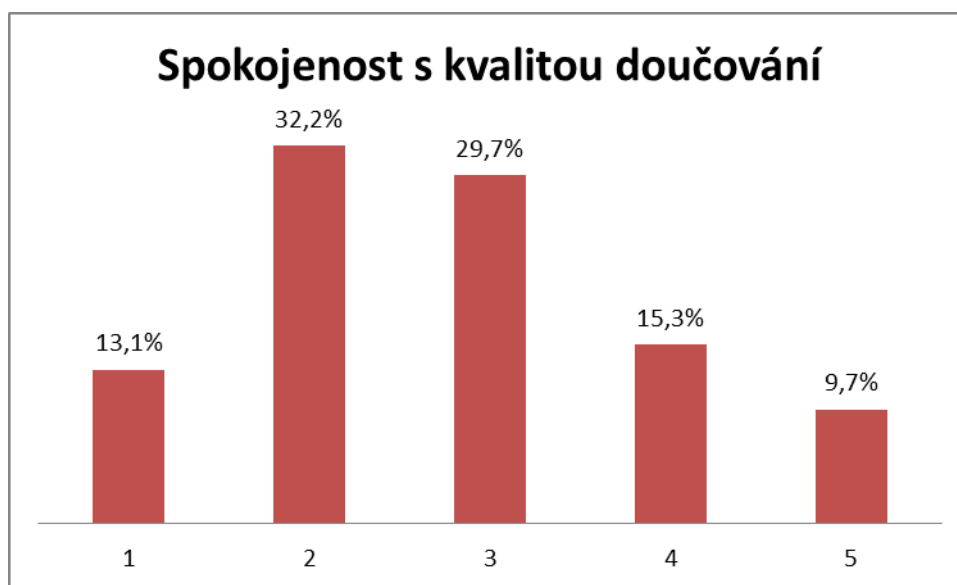
Dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že pro 78 žáků je náročná časová náročnost, pro 58 žáků nároky doučovatele, pro 62 žáků výběr učitele, pro 85 žáků množství učiva, pro 67 žáků samostatná práce. Poslední bod šetření je obtížné vyhodnotit.

	Časová náročnost	Nároky doučovatele	Výběr učitele	Množství učiva	Samostatná práce
Snadné	36	57	65	28	40
Méně náročné	74	100	65	68	88
Náročné	78	58	62	86	67
Více náročné	25	15	24	30	30
Velmi náročné	23	6	20	25	11

Tabulka č. 6: Co je pro vás při doučování náročné?

Otázka č. 17: Jste spokojeni s kvalitou doučování?

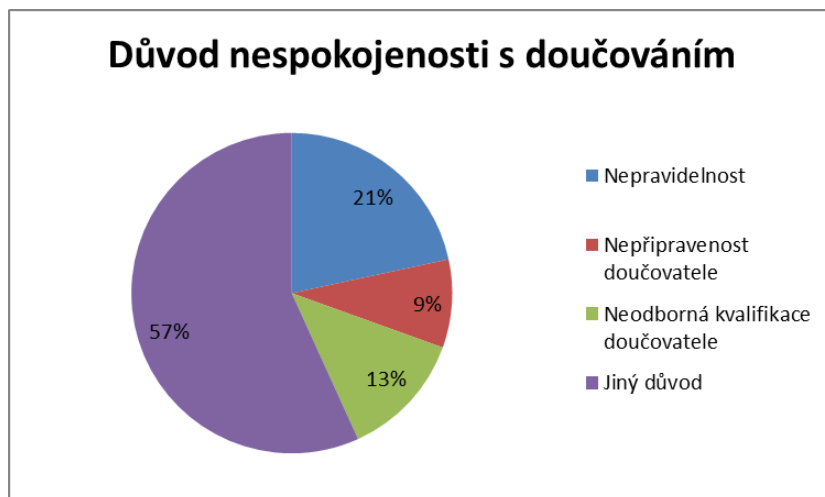
Žáci v dotazníku hodnotili spokojenost s kvalitou doučování. Známkou 1 ohodnotilo doučování 31 žáků, známku 2 dalo 76 žáků, známku 3 by hodnotilo 70 žáků, 36 žáků označilo známku 4 a za 5 by hodnotilo 23 žáků.

Obrázek č. 11: Spokojenost s kvalitou doučování

Otázka č. 18: Jestliže spokojeni nejste, určete důvod.

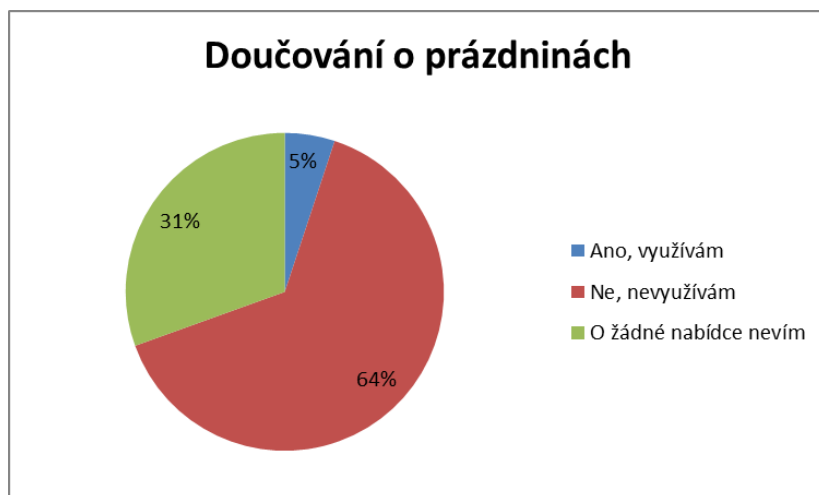
Získaná data poukazují na fakt, že nejvíce žáků – 134, je nespokojeno s doučováním z blíže nspecifikovaného důvodu, pro 51 žáků je důvodem nespokojenosti nepravidelnost doučování, neodborná kvalifikace doučovatele je považována za důvod k nespokojenosti 30 žáky a pro 21 žáků je nepřipravenost doučovatelem důvodem pro nespokojenost s doučováním.

Obrázek č. 13: Důvod nespokojenosti s doučováním

Otázka č. 19: Využíváte nabídku doučování o prázdninách?

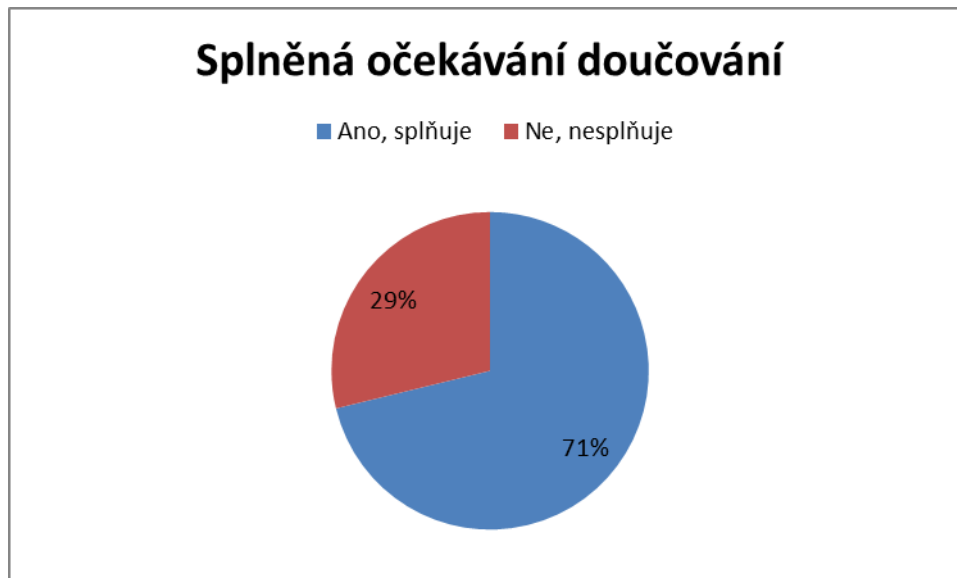
Dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že 152 dotázaných žáků nevyužívá doučování o prázdninách, 72 žáků uvedlo, že o žádné nabídce doučování o prázdninách neví a pouze 12 žáků využívá nabídku doučování o prázdninách.

Obrázek č. 14: Doučování o prázdninách

Otázka č. 20: Doučování splňuje vaše očekávání?

Poslední položkou v dotazníkovém šetření se ukázalo, že pro 168 žáků doučování splňuje jejich očekávání a pro 68 naopak doučování jejich očekávání nesplňuje.

Obrázek č. 15: Splněná očekávání doučování

4.6 Analýza výzkumných otázek, diskuze

Dotazníkovým šetřením, kterého se zúčastnilo 236 žáků různých středních škol v okrese Uherské Hradiště, bylo zjištěno spousty dat souvisejících s doučováním.

Hlavní výzkumná otázka, která byla před samotným zadáním dotazníkového šetření položena, zněla: Jak žáci středních škol hodnotí doučování.

Metodou dotazníku bylo zjištěno, že nejvíce žáků – 76 (32,2 %) ohodnotilo své doučování známkou chvalitebný. Známkou dobrý vybralo pro své doučování 70 žáků (29,7 %) a známkou dostatečný hodnotilo 36 respondentů (15,3 %). Známkou výborný a nedostatečný hodnotilo nejméně žáků. Známkou výborný označilo 31 studentů (13,1 %) a známkou nedostatečný ohodnotilo své doučování 23 žáků (9,7 %). Doučování je tedy ze strany studentů hodnoceno průměrně, což je patrné nejen z výše popsaných získaných dat, ale také odpověďmi žáků na další dílčí výzkumné otázky, které byly v praktické části této práce stanoveny. Jednou z takových otázek je i ta, která je zaměřena na to, zda doučování splňuje očekávání žáků. Pro většinu respondentů – 168 (71 %) doučování splňuje jejich očekávání, doučování nesplňuje očekávání u 68 (29 %) dotazovaných osob.

Cílem výzkumu bylo nejen zjistit vztah žáků středních škol k doučování, což je popsáno výše, ale také výzkumem zjistit, co žáky k doučování přivádí. Ze získaných dat vyplývá, že nejčastějším důvodem doučování je zlepšení známek a to pro 67 žáků (28 %), 58 žáků (25 %) navštěvuje doučování kvůli přípravě na maturitní zkoušku a 46 žáků (19 %) uvedlo jako důvod doučování nekvalitní výuku. Učitelství měsíčník zveřejnil článek, ve kterém se zaměřil na dva nejčastější důvody doučování - zaostávání v probírané látce a potřeba zlepšit se v nějakých předmětech (www.rizeniskoly.cz). Srovnáme-li oba výzkumy, zjistíme, že se v některých bodech ztotožňují. Vít Šťastný ve svých závěrech k výzkumu, který se vztahuje k doučování žáků středních škol, poukazuje zejména na zkvalitnění výuky maturitních předmětů na SOŠ – přičemž doučování z důvodu přípravy na maturitní zkoušku zvolilo v níže přiloženém dotazníku 25 % žáků.

Dalším zkoumaným bodem, který měl pomoci s prohloubením informací vztahujících se k doučování, bylo zvolení formy doučování. Z dotazníku je patrné, že nejvíce žáků navštěvuje soukromé doučování – a to 76 žáků (32 %). Doučování ve škole preferuje 69 žáků (30 %). Je tedy zřejmé, že doučování ve škole i soukromé doučování je navštěvováno téměř stejným počtem žáků. V porovnání s výzkumem Víta Šťastného, který provedl mezi žáky středních škol, bylo zjištěno, že obojí respondenti upřednostňují soukromé doučování. Doučování navštěvují žáci nejčastěji 1x týdně – tuto možnost vybralo 155 žáků (66 %), doučování 2x týdně navštěvuje 29 žáků (12 %). Článek zaměřený na četnost doučování poukazuje na to, že ideální je, pokud žák navštěvuje doučování 2x týdně, 1x týdně stačí, pokud se například jedná o konverzační hodiny cizího jazyka (www.domelie.cz). V neposlední řadě bylo cílem výzkumu zjistit, jaký druh doučování žákům vyhovuje. Dotazník vyhodnotil, že nejvíce žákům vyhovuje doučování 1 učitel – 1 žák a to 129 žáků (55 %). Doučování ve skupině řízené učitelem vyhovuje 39 žákům (16 %) a doučování žák – žák upřednostňuje 38 studentů (16 %). Šmejkalová (2019) ve svém výzkumu uvádí, že nejrozšířenější formou doučování je doučování rodinným příslušníkem, což však nelze daným výzkumem zcela srovnat, protože tato varianta odpovědi nebyla do výzkumu zahrnuta. Dle výzkumu Víta Šťastného, ve kterém se zaměřil na soukromé doučování žáků středních škol, využívají žáci nejčastěji doučování učitelem z jiné školy, než kterou navštěvují.

ZÁVĚR

Tématem bakalářské práce bylo Doučování žáků středních škol ohrožených školním neúspěchem. Teoretická část vycházela převážně z odborných zdrojů – z odborné literatury, jejímiž autory byli především Vít Šťastný a Jan Průcha, kteří se dané problematice dlouhodobě věnují. První kapitola byla zaměřena na problematiku učení, učení jako proces, styly učení, motivaci k učení a učení na středních školách. Na tuto kapitolu navazuje druhá kapitola, která se zabývá všeobecně středními školami – druhy středních škol. Poslední kapitola teoretické části se věnuje školnímu neúspěchu. Do této kapitoly je zařazeno doučování žáků, které se školním neúspěchem souvisí.

Praktická část bakalářské práce je orientována na žáky středních škol a zjišťuje postoje žáků k doučování. V rámci praktické části proběhl výzkum – kvantitativní metodou pomocí dotazníkového šetření. Dotazník byl vytvořen aplikací Google formulář a byl žákům zpřístupněn online. Dotazník se skládal z 20 položek, které obsahovaly otevřené i uzavřené odpovědi. Do výzkumu byli zapojeni žáci čtyř středních škol z okresu Uherského Hradiště. Dotazník vyplnilo 236 respondentů. Cílem dotazníkového šetření bylo poukázat na potřebnost doučování pro žáky ohrožené školním neúspěchem a zjistit, proč žáci středních škol nejčastěji navštěvují doučování a zda doučování splňuje jejich očekávání. K dosažení cíle výzkumu jsem si zvolila výzkumnou otázku: Jak žáci středních škol hodnotí doučování. Dále jsem si stanovila tři dílčí výzkumné otázky: jaké jsou důvody vedoucí žáky k doučování, jaké formy doučování studenti navštěvují a jaký způsob doučování žáci upřednostňují. Tyto dílčí výzkumné otázky mi s cílem mé práce pomohou.

Z výzkumu je zřetelné, že žáci středních škol považují za nejnáročnější předmět na studium matematiku a cizí jazyk, a ze získaných dat také vyplývá, že nejčastější důvody, které přivádí žáky středních škol k doučování je zlepšení známek a příprava na maturitní zkoušku. Dále je z dotazníkového šetření zjevné, že žáci středních škol nejvíce využívají soukromé doučování, ale data poukazují na fakt, že jsou nespokojeni s doučováním z blíže nspecifických důvodů. Poslední položka v dotazníkovém šetření nám ukazuje, že doučování splňuje očekávání žáků.

Cílem bakalářské práce bylo zjistit vztah žáků středních škol k doučování, a proto byla stanovena výzkumná otázka - Jak žáci středních škol hodnotí doučování. Z dotazníkového šetření je patrné, že na danou výzkumnou otázku se podařilo odpovědět. Nejvíce z dotazovaných respondentů uvedlo spokojenost s doučováním.

Z výzkumu je také zjevné, že většina žáků navštěvuje doučování z důvodu zlepšení známek, což je pro praxi důležitý poznatek, který poukazuje na to, že žáci mají zájem o své studium i o to, jak jsou v rámci svých znalostí a dovedností hodnoceni. Druhý nejčastější důvod doučování byla příprava na maturitní zkoušku. Na problematiku zkvalitnění výuky maturitních předmětů na středních školách poukazuje ve svých výzkumech i Vít Šťastný. Je tedy vhodné, aby bylo na tuto oblast vzdělávání v budoucnu více pohlíženo, a aby si vyučující tento možný problém uvědomovali.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3450-7.

GILLERNOVÁ, Ilona a Lenka KREJČOVÁ. *Sociální dovednosti ve škole*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3472-9.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Ilustroval Karel NEPRAŠ. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.

CHYTKOVÁ, Dagmar a Michal ČERNÝ. *Efektivní učení: techniky přemýšlení, soustředění a komunikace s využitím myšlenkových map*. V Brně: BizBooks, 2016. ISBN 978-80-265-0479-5.

KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.

KREJČOVÁ, Lenka. *Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících*. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3474-3.

LOJOVÁ, Gabriela a Kateřina VLČKOVÁ. *Styly a strategie učení ve výuce cizích jazyků*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-876-0.

MANĚNOVÁ, Martina a Martin SKUTIL. *Metodologie pedagogického výzkumu*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2012. ISBN 978-80-7435-209-6.

NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2005. Pedagogika (Grada). ISBN 80-247-0738-1.

PAVELKOVÁ, Isabella. *Motivace žáků k učení: perspektivy orientace žáků a časový faktor v žákovské motivaci*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 80-7290-092-7.

PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*. 6., rozš. a přeprac. vyd. Přeložil Jiří FOLTÝN. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0367-4.

PROCHÁZKA, Roman. *Teorie a praxe poradenské psychologie*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4451-3.

PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Šesté, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1228-7.

PRŮCHA, Jan. *Psychologie učení: teoretické a výzkumné poznatky pro edukační praxi*. Praha: Grada, 2020. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-2853-2.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

PUGNEROVÁ, Michaela. *Psychologie: pro studenty pedagogických oborů*. Praha: Grada, 2019. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0532-8.

SEDLÁČKOVÁ, Daniela. *Rozvoj zdravého sebevědomí žáka*. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2685-4.

ŠTECH, Stanislav a Jana ZAPLETALOVÁ. *Úvod do školní psychologie*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0368-1.

ŠŤASTNÝ, Vít; WALTEROVÁ, Eliška. *Vliv školy na využívání soukromého doučování*. 2019.

VALÍŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1734-0.

ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar. *Pedagogika 2*. Grada: Grada, 2019, ISBN 978-80-271-1190-9.

ZORMANOVÁ, Lucie. *Obecná didaktika: pro studium a praxi*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4590-9.

www [online]. [cit.3.4. 2022].: <https://www.domelie.cz/blog/kdy-potrebuje-zak-doucovani/>

www [online]. [cit.3.4.2022].: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/71029/DPTX_2012_1_11410_0_285902_0_124807.pdf?sequence=1

www [online]. [cit. 3. 4. 2022]. Dostupný na WWW: Höschlová, M. (2012). Rozsah a příčiny doučování na prvním stupni ZŠ. (Diplomová práce). Dostupné z <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/95095/?lang=cs> Chramostová, B. (2014).

www [online]. [cit.3. 4. 2022].: <https://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/0-0-09>

www [online]. [cit. 3.4.2022].: <https://kdf.mff.cuni.cz/vyuka/pedagogika/materialy/2014%20ZS/2-Podminky-uceni.-Socialni-aspekty-uceni.pdf>

www [online]. [cit. 3.4.2022].: <https://kdf.mff.cuni.cz/vyuka/pedagogika/materialy/2014%20ZS/2-Podminky-uceni.-Socialni-aspekty-uceni.pdf>

www [online]. [cit. 3. 4. 2022].: <http://www.nuv.cz/t/stredni-vzdelavani>

www [online]. [cit. 3. 4. 2022].: http://www.Řízení_školy.cz/

www [online]. [cit. 3. 4. 2022].: <http://www.sossluzeb.cz/>

www [online]. [cit. 3. 4. 2022].: <http://www.soukromeškoly.cz/>

www [online]. [cit. 3.4.2022].: <https://www.stursovka.cz/skola/dokumenty/strategie-prevence-skolni-neuspesnosti.pdf>

www [online]. [cit. 3. 4. 2022].: [http://www: statistikami.cz/](http://www.statistikami.cz/)

www [online]. [cit. 3.4.2022]. Št'astný, Vít. "Bray, M. et al.(Eds.) Private Tutoring Across the Mediterranean: Power Dynamics and Implications for Learning and Equity." *Orbis Scholae* 8.1 (2018): 168-171.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

EU Evropská unie

OECD Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

RVP Rámcově vzdělávací program

ŠVP Školský vzdělávací program

UNESCO Organizace OSN pro vzdělání vědu a kulturu

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Porovnání rozvržení obsahu vzdělávání RVP a ŠVP Kadeřník	28
Obrázek 2 Nejnáročnější předměty na studium.....	30
Obrázek 3 Doučované předměty.....	31
Obrázek 4 Nejčastější důvody k doučování.....	32
Obrázek 5 Účast na doučování.....	33
Obrázek 6 Důležitost doučování.....	33
Obrázek 7 Důvody doučování.....	34
Obrázek 8 Forma doučování.....	35
Obrázek 9 Četnost doučování.....	36
Obrázek 10 Preference doučování.....	36
Obrázek 11 Vyhovující doučování.....	37
Obrázek 12 Spokojenost s kvalitou doučování.....	38
Obrázek 13 Důvody nespokojenosti s doučováním.....	39
Obrázek 14 Doučování o prázdninách.....	39
Obrázek 15 Splněná očekávání doučování.....	40

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Pohlaví respondentů.....	28
Tabulka 2 Věk respondentů.....	28
Tabulka 3 Ročník studia.....	29
Tabulka 4 Zakončení studia.....	29
Tabulka 5 Hodnocení studia.....	29
Tabulka 6 Co je pro vás při doučování náročné?.....	38

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Jak žáci středních škol hodnotí doučování

Dobrý den, jmenuji se Markéta Bečáková a jsem studentkou 3 ročníku oboru Sociální pedagogika na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Vás, jako studenty středních škol, prosím o vyplnění dotazníku, který je součástí mého výzkumu v bakalářské práci. Dotazník je zcela anonymní a je určen pouze pro výzkumné šetření.

Pohlaví *

- muž
- žena

Jaký je Váš věk? *

- 15-16 let
- 17-18 let
- 19-20 let

⋮

Který ročník studujete? *

1. ročník
2. ročník
3. ročník
4. ročník

Obor, který studujete je zakončený *

- maturitní zkouškou
- výučním listem

Své studium hodnotíte jako?(hodnocení jak ve škole) *

	1	2	3	4	5	
lehké	☐	☐	☐	☐	☐	náročné

Které předměty jsou pro Vás nejnáročnější na studium? *

- český jazyk
- cizí jazyk
- matematika
- chemie
- fyzika
- dějepis
- jiný předmět

V rámci doučování by jste měli zájem o předmět *

- český jazyk
- cizí jazyk
- matematika
- chemie
- fyzika
- dějepis
- zeměpis
- zdravotvěda
- informační a komunikační technologie
- jiný předmět (uveďte)

Myslíte si, že nejčastější důvody k doučování jsou?

- absence ve škole
- zlepšení známek
- nedostatečná příprava ze základní školy
- přání rodičů

Navštěvujete doučování? *

- ano, navštěvuji
- ne, nenavštěvuji
- ano, ale nechci
- ne, ale chtěl/a bych

Je pro Vás doučování důležité? *

- velmi důležité
- důležité
- málo důležité
- nedůležité

Z jakého důvodu navštěvujete doučování? *

- zlepšení známek
- příprava na maturitní zkoušku
- příprava na závěrečnou zkoušku
- absence v hodinách
- příprava do školy
- nekvalitní výuka
- jiný důvod (napište)

Jaká je forma Vašeho doučování? *

- ve škole, kterou navštěvuji
- doučování rodinným příslušníkem
- soukromé doučování
- doučování kamarádem
- jiný způsob doučování

Jak často máte doučování? *

- 1 hodinu denně
- 2 hodiny denně
- 1x týdně
- 2x týdně
- více hodin týdně

Jaké doučování upřednostňujete? *

- krátkodobé (1 měsíc)
- dlouhodobé (2 a více měsíců)

Jaký způsob doučování Vám vyhovuje? *

- doučování ve skupině řízené učitelem
- 1 učitel - 1 žák
- doučování on - line formou
- žák - žák
- jiné doučování (uveďte)

Co je pro Vás při doučování náročné? *

	snadné	méně náročné	náročné	více náročné	velmi náročné
časová náročn...	☐	☐	☐	☐	☐
nároky doučova...	☐	☐	☐	☐	☐
výběr učitele	☐	☐	☐	☐	☐
množství učiva	☐	☐	☐	☐	☐
samostatná prá...	☐	☐	☐	☐	☐
nic pro mě není...	☐	☐	☐	☐	☐

Jste spokojeni s kvalitou doučování? (hodnocení jak ve škole) *

	1	2	3	4	5	
velmi spokojen	☐	☐	☐	☐	☐	naprosto nespokojen

Jestliže spokojeni nejste, určete důvod. *

- nepravdivost
- nepřipravenost doučovatele
- neodborná kvalifikace doučovatele
- jiný důvod (uveďte)

Využíváte nabídku doučování o prázdninách? *

- ano, využívám
 - ne, nevyžívám
 - o žádné nabídce nevím
-

Doučování splňuje Vaše očekávání? *

- ano ,splňuje
- ne, nesplňuje